

Sisekaitseakadeemia

Halduskolledž

Kati Teder

KOLMANDA ISIKU MENETLUSKULUD
HALDUSKOHTUMENETLUSES

Lõputöö

Juhendaja:
Tiina Pappel, MA

Tallinn 2008

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Halduskolledž	Kuu ja aasta: mai 2009
Töö pealkiri: KOLMANDA ISIKU MENETLUSKULUD HALDUSKOHTUMENETLUSES	
Töö autor: Kati Teder	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte: Lõputöö maht on 36 lehekülge. Töö on kirjutatud eesti keeles. Võõrkeelne kokkuvõte on kirjutatud inglise keeles. Töö on vormistatud vastavalt Sisekaitseakadeemia kirjalike tööde koostamise ja vormistamise juhendile (kinnitatud Sisekaitseakadeemia rektori 23.02.2009 käskkirjaga nr 6.1-5/58).</p> <p>Lõputöö eesmärk on uurida, kuidas reguleerib kolmanda isiku menetluskulud kehtiv HKMS, millisel määral on 01.09.2006 jõustunud seadusesätet halduskohtute praktikas kohaldatud, kas sätte kohaldamisega on esinenud probleeme ning kas ja kuidas on tekkinud probleeme lahendatud.</p> <p>Lõputöö esimeses osas uurib autor halduskohtute 01.01.2007-30.04.2009. a praktikat haldusasjades, kus kaasatud isikuna osales kolmas isik.</p> <p>Lõputöö teises osas antakse ülevaade kolmanda isiku rollist ja õigustest halduskohtumenetluses.</p> <p>Lõputöö kolmandas osas kirjutab autor menetluskulude kolmandale isikule väljamõistmise põhimõtetest ja kohtuniku kaalutusõigusest menetluskulude jaotamisel ning väljamõistmisel.</p> <p>Töös esitatakse ettepanek halduskohtumenetluse seadustikus kolmanda isiku menetluskulude regulatsiooni täiendamiseks.</p>	
Võtmesõnad: halduskohtumenetlus, kolmas isik, menetluskulud.	
Keywords: administrative court procedure, third party, legal costs.	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia	
Vastab lõputöö nõuetele Juhendaja: Tiina Pappel	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud Kolledži direktor: Tanel Oppi	Allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
SISUKORD	3
SISSEJUHATUS.....	4
1. HALDUSKOHTUTE PRAKTIKA KOLMANDATE ISIKUTE MENETLUSKULUDE VÄLJAMÕISTMISEL.....	6
1.1. Uurimuse metoodika kirjeldus	6
1.2. Andmete kogumine.....	7
1.3. Andmete analüüs ja järeldused.....	8
1.3.1. Kolmandate isikute menetluskulude taotlused	8
1.3.2. Millise otsuse tegi kohus	9
1.3.3. Järeldused ja ettepanekud.....	10
1.4. Kokkuvõte	14
2. KOLMANDA ISIKU ROLL JA ÕIGUSED HALDUSKOHTUMENETLUSES .	15
2.1. Kolmanda isiku roll halduskohtumenetluses	15
2.2. Kolmanda isiku kaasamine halduskohtumenetluses.....	17
2.3. Kolmanda isiku õigused halduskohtumenetluses.....	18
3. KOLMANDA ISIKU MENETLUSKULUD HALDUSKOHTUMENETLUSES	20
3.1. Menetluskulude definitsioon	20
3.2. Menetluskulude kolmandale isikule väljamõistmise põhimõtted	21
3.3. Kohtuniku kaalutusõigus menetluskulude jaotamisel ja väljamõistmisel	24
3.3.1. Menetluskulude tõendatus	24
3.3.2. Õigusabikulude proportsionaalsus	25
3.3.3. Menetluskulude väljamõistmise ebaõiglus või ebamõistlikkus.....	26
3.3.4. Kolmanda isiku menetluses viibimise aeg	27
3.3.5. Menetluskulude tekkimise aeg	29
KOKKUVÕTE.....	31
SUMMARY	33
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	34

SISSEJUHATUS

Avalik-õiguslikke vaidlusi lahendab halduskohus, kes vaatab läbi avalik-õiguslikke haldusülesandeid täitva asutuse või ametniku antud haldusakti või toimingu peale esitatud kaebusi. Haldusaktide ja toimingute halduskohtus vaidlustamise võimalus kui õiguskaitsevahend on loodud isiku kaitseks täidesaatva võimu omavoli eest. Haldusakti vaidlustamise korral on halduskohtu pädevuses haldusakti tühistamine, selle õigusvastasuse tuvastamine või haldusaktiga tekitatud kahju väljamõistmine. Haldusakti tühistamine ei mõjuta sageli aga üksnes selle adressaati, vaid ka haldusaktist väljaspool seisva isiku õigusi ja kohustusi, kes kaasatakse sellisel juhul halduskohtumenetlusse kolmanda isikuna.

Menetlust halduskohtus reguleerib halduskohtumenetluse seadustik¹ (edaspidi *HKMS*), mis võeti esmakordselt vastu 1993. aastal, uues redaktsioonis aga 1999. aastal. 1 septembril 2006. a jõustunud halduskohtumenetluse seadustiku ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduses sätestati esmakordselt kolmanda isiku menetluskulude hüvitamine. Käsitlusel olev teema on aktuaalne, sest varem vastav regulatsioon puudus. Kuivõrd sätte jõustumisest on möödunud 2,5 aastat, on asjakohane uurida, milliseid muutusi see praktikas kaasa tõi.

Lõputöö eesmärgiks on uurida, kuidas on reguleeritud kolmanda isiku menetluskulud kehtivas *HKMS*-s, millisel määral on 01.09.2006 jõustunud seadusesätet halduskohtute praktikas kohaldatud, kas sätte kohaldamisega on esinenud ka probleeme ning kas ja kuidas on tekkinud probleeme lahendatud.

Autori teemavalik oli ajendatud konkreetsest menetlusõiguslikust probleemist Tallinna Halduskohtu menetluses olnud haldusasjas. Lisaks sellele kaasusele oli teemavalikul otsustavaks autori osavõtt SA Eesti Õiguskeskus korraldatud kohtunikekoolitusest, kus ühe põhiprobleemina käsitleti kolmandat isikut ja tema menetluskulusid.

¹Halduskohtumenetluse seadustik. 25. veebruar 1999. RT I 1999, 31, 425.

Töö koosneb kolmest osast. Esimeses osas viiakse läbi uurimus, teine ja kolmas osa annavad teoreetilise ülevaate. Töö eesmärgi saavutamiseks analüüsitakse Tallinna Halduskohtu ja Tartu Halduskohtu aastatel 2007-2009 tehtud kohtulahendeid eesmärgiga välja selgitada, kas ja millises summas kolmas isik taotles menetluskulude hüvitamist, kuidas lahendas taotluse kohus ning millised olid taotluse lahendamiseiga seonduvad põhilised probleemid. Halduskohtunike lahendis esitatud menetluskuludega seonduvaid seisukohti ja põhjendusi kasutatakse lõputöö teoreetilises osas kolmanda isiku menetluskulude temaatika avamisel. Seda põhjusel, et Eestis peaaegu puudub halduskohtumenetluse õiguse alane teoreetiline seletav kirjandus, mis käsitleks menetlusõigust üksikasjalikumalt kui on seaduses kirjas.

Teooria jaotamist kaheks osaks pidas autor vajalikuks töö lugejal teooria parema mõistmise huvides. Töö teine osa annab ülevaate kolmanda isiku rollist ja õigustest halduskohtumenetluses. Kolmandas osas käsitleb autor menetluskulude kolmandale isikule väljamõistmise põhimõtteid ning kohtuniku kaalutusõigust menetluskulude jaotamisel ja väljamõistmisel. Teooria põhineb nii Riigikohtu halduskolleegiumi kui ka ringkonnakohtu lahenditel, õigusaktidel ning menetlusõigust selgitavatel kirjutistel. Teoreetiliste seisukohtade kirjutamisel on arvestatud uurivas osas analüüsitut.

Lõputöö normatiivne seis on 30.04.2009. aasta. Normatiivsest seisust erinevas redaktsioonis seadustele on märgitud redaktsiooni avaldamismärke.

Autor tänab lõputöö juhendajat Tiina Pappelit, kelle asjalikud nõuanded olid suureks abiks käesoleva töö kirjutamisel.

1. HALDUSKOHTUTE PRAKTIKA KOLMANDATE ISIKUTE MENETLUSKULUDE VÄLJAMÕISTMISEL

Käesolevas osas uuritakse, kas ja kui aktiivselt on kolmandad isikud kasutanud õigust taotleda menetluskulude väljamõistmist menetluspoolelt. Teiseks uuritakse, kuidas on halduskohtute praktikas rakendunud kolmandatele isikutele menetluskulude hüvitamise regulatsioon ja kas selle sätte kohaldamisega on esinenud probleeme.

1.1. Uurimuse metoodika kirjeldus

Autor kasutab uurimuse läbiviimisel dokumendi analüüsi, mis on kvalitatiivse uuringu meetod. Kuigi kasutatav meetod on dokumendi analüüs, annab autor analüüsi põhjal statistilist laadi ülevaate. Sellegipoolest ei pidanud autor otstarbekaks püstitada konkreetsete arvnäitajatega hüpoteesi. Seda põhjusel, et teadustöö kirjutamise teooria kohaselt on tõenäoline jõuda kvalitatiivse meetodiga uurides tulemusteni, mida uurimise algul ette ei nähtud.

Uurimusega selgitatakse välja järgmised asjaolud:

- 1) ajavahemikus 01.01.2007-30.04.2009 esimese astme halduskohtute poolt tehtud lahendite üldarv;
- 2) nende lahendite osakaal, kuhu oli kaasatud kolmandaid isikuid;
- 3) kas kolmandad isikud taotlesid nendes lahendites menetluskulude väljamõistmist;
- 4) millise otsuse tegi kohus – kas rahuldab või ei rahuldanud ja miks;
- 5) millised olid peamised probleemid ja põhimõtted.

Andmeid saab kaht tüüpi allikaist. Kõige detailsem teave on kirjas kohtulahendites, kus autor analüüsib just kolmanda isiku osalusega kohtumenetluste sisulist külge. Vahendatud info annab Justiitsministeeriumi koostatav kohtute iga-aastane statistika. Uurimuse võtab autor kokku andmete analüüsi põhjal järelduste ning ettepanekutega.

1.2. Andmete kogumine

Autor kogus andmeid kohtulahendite andmekogu KIS päringute vahendusel. Eesmärk oli leida esimese astme kohtu lahendid haldusajades, millesse olid kaasatud kolmandad isikud. Otsingut täiendati märksõnaga „kolmanda isiku menetluskulud“. Autor püüdis täiendada ja samas ka kontrollida eelnimetatud märksõna abil saadud lahendite arvu otsingusõna „kolmas isik“ abil, ent selline päring andis Tartu halduskohtu puhul korduvalt tulemuseks veateate „Päringul tekkis viga“. Valimi ühe osa täiendamine ja teise osa mittetäiendamine viiks ebausaldusväärse tulemuseni ja seega autor loobus täiendavate lahendite analüüsimisest.

Andmete kogumine ajavahemiku 01.01.2007-31.12.2007 kohta andis 107 kirjet. Neist 26 olid uurimusse mittepuutuvad ehk tegelikkuses ei olnud need kolmanda isiku osalusega haldusajad ning jäeti andmekogust välja. Andmete kogumine ajavahemiku 01.01.2008-31.12.2008 kohta andis 95 kirjet, millest 34 olid uurimusse mittepuutuvad ning jäeti andmekogust välja. Andmete kogumine ajavahemiku 01.01.2009-30.04.2009 kohta andis 12 kirjet, millest 5 ei puutunud uurimusse ning jäeti andmekogust välja. Kohtulahendite analüüsimine alates 2007. aastast on tingitud kolmanda isiku menetluskulude sätte jõustumisest 1. septembril 2006. a.

Kogutud andmete talletamiseks täitis autor tabelit, kuhu märkis analüüsimiseks vajalikud statistilised andmed eraldi iga haldusaja kohta:

- 1) üldandmed: haldusaja number, kohtulahendi tegemise kuupäev;
- 2) haldusaja liik: omandireformiasi, planeeringuasi, majandushaldusasi, maksuasi ja teised;
- 3) kas menetlusse kaasatud kolmas isik oli taotlenud menetluskulude hüvitamist ja taotletud summa suurus;
- 4) kas kohus rahaldas kolmanda isiku menetluskulude taotluse ning mis suuruses summa kohus tema kasuks välja mõistis;
- 5) kohtu põhjendused menetluskulude jaotamise kohta;
- 6) kas kolmandal isikul oli esindaja või mitte ja kas esindajaks oli nõustaja või advokaat.

1.3. Andmete analüüs ja järeldused

Justiitsministeeriumi koostatud kohtute statistika 2007. a kokkuvõtte „I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed“ kohaselt lahendas esimese astme kohus 2007. aastal 2471 haldusasja. KIS päringuga kogutud andmete kohaselt osales kolmas isik 81s menetluses 2471st. Kohtute statistika 2008. a kokkuvõtte „I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed“ kohaselt lahendas I astme kohus 2008. aastal 2437 haldusasja. Neist 61 oli KIS päringuga kogutud andmete kohaselt kaasatud ka kolmas isik. 2009. aastal lahendatud haldusasjade koguarvu on vara veel välja tuua, ent 30.04.2009 seisuga oli tehtud lahend 7s kolmanda isiku osalusega haldusasjas.

1.3.1. Kolmandate isikute menetluskulude taotlused

Järgnevalt analüüsitakse kolmandate isikute tegevust halduskohtumenetluses – kas nad taotlesid menetluskulude hüvitamist ning millises suurusjärgus. **2007. aastal** taotles kolmas isik menetluskulude väljamõistmist 81st haldusasjast 39 juhul. Taotlust ei esitatud 41 juhul, kusjuures nendest ainult 4 korral teatas kolmas isik kirjalikult, et ta ei taotle menetluskulude hüvitamist. Ülejäänud juhtudel ütles kohus lahendis, et taotluse ning kuludokumentide kohtule mitte esitamise tõttu puudub vajadus menetluskulude jagamiseks. Üks haldusasi oli kuulutatud kinniseks, mistõttu selle asjaolusid töös ei käsitleta. 81st lahendist 7 juhul oli lahend puuduliku informatsiooniga ehk lahenduse resolutsioonis ega ka kohtu põhjenduste peatükis ei olnud märgitud, mis summas kolmas isik menetluskulude hüvitamist üldse taotles. 81st lahendist 7 juhul lõppes kohtuvaidlus kompromissiga, mis tähendas, et kõik menetlusosalised, sh kolmandad isikud nõustusid kompromissiga ning sellega, et menetluskulud jäävad osaliste endi kanda. Keskmine summa, mille taotlemist hüvitati, on kr, kusjuures väikseim küsitud summa oli 800 kr ja suurim 196 530,80 kr. Keskmise summa arvutamiseks kasutati aritmeetilise keskmise meetodit, kusjuures ei kasutatud puuduliku informatsiooniga 7 lahendit, kuna need moonutanuks tulemust. Keskmine summa arvutati üksnes nende lahendite baasil, mis sisaldasid kolmanda isiku taotletud ja ka talle väljamõistetud summat.

2008. aastal taotles kolmas isik menetluskulude väljamõistmist 61st haldusastast 26 juhul, 61st 3 juhul oli kohtulahend niivõrd puudulike andmetega, et polnud võimalik kolmanda isiku tegevust hinnata. Taotlust ei esitatud 31 juhul. Üks haldusast oli kuulutatud kinniseks, mistõttu selle asjaolusid töös ei käsitleta. 61st lahendist 11 juhul oli lahend puuduliku informatsiooniga. 61st lahendist 5 juhul lõppes kohtuvaidlus kompromissiga, mis tähendas, et kõik menetlusosalised, sh kolmandad isikud nõustusid kompromissiga ning sellega, et menetluskulud jäävad osaliste endi kanda. Keskmine summa, mille taotlemist hüvitati, on ... kr, kusjuures väikseim küsitud summa oli 600 kr ja suurim 50 445 kr. Arvutamisel ei kasutatud 11 puuduliku informatsiooniga lahendit, kuna need moonutaks tulemust.

01.01.-30.04.2009. a taotles kolmas isik menetluskulude väljamõistmist 7st haldusastast 5 juhul. Taotlust ei esitatud 1 juhul. 7st lahendist 1 juhul oli lahend puuduliku informatsiooniga. Keskmine summa, mille taotlemist hüvitati, on ... kr, kusjuures väikseim küsitud summa oli 7375 kr ja suurim 32 040 kr. Aritmeetilise keskmise arvutamisel ei kasutatud 1 puuduliku informatsiooniga lahendit.

Läbivalt kõigi kolme aasta jooksul esitati kolmanda isiku menetluskulude hüvitamise taotlusi kõige rohkem ehitus- ja planeerimisõiguse, majandushaldusõiguse ning omandireformi vaidlustes. Kolmanda isiku osalusega vaidlusi polnud ühtegi rahvastiku, teenistussuhete ja justiitshalduse asjades, mis on ka loogiline, kui vaadata vaidluste iseloomu. Kaebeeseme ehk administratsiooni otsusega omab puutumust neis asjades üksnes haldusakti adressaat, haldusakt ei mõjuta kellegi kolmanda subjektiivseid õigusi.

1.3.2. Millise otsuse tegi kohus

Järgnevalt analüüsitakse, kas kohus rahaldas või ei rahuldanud kolmanda isiku menetluskulude hüvitamise taotlust. **Aastal 2007** rahaldas kohus 28 taotlust 39st, seega 10 korral jäeti menetluskulud kolmanda isiku kasuks välja mõistmata. 17 menetluskulude hüvitamise taotlust 28st rahaldas kohus nõutud mahus ehk mõistis kolmanda isiku vastaspoolelt välja maksimaalse taotletud summa. Keskmine summa,

mille kohus kolmandale isikule hüvitas, on Tartu halduskohtus 11 411kr ja Tallinna halduskohtus 21 256,69 kr. Muuseas väikseim väljamõistetud summa oli 590 kr ja suurim 95 000 kr. Viimane on muidugi erandlik juhus, väljamõistetud summad jäävad enamasti alla 20 000 kr. Keskmise summa arvutamiseks kasutati aritmeetilise keskmise meetodit, kusjuures ei kasutatud puuduliku informatsiooniga lahendeid, kuna need moonutaks tulemust. Keskmise summa arvutati üksnes nende kohtulahendite baasil, milles oli esitatud konkreetne rahasumma.

Aastal 2008 rahuldab kohus 17 taotlust 26st, seega 8 korral jäeti menetluskulud kolmanda isiku kasuks välja mõistmata. 17st menetluskulude hüvitamise taotlusest 6 rahuldab kohus nõutud mahus ehk mõistis kolmanda isiku vastaspoolelt välja maksimaalse taotletud summa. Keskmise summa, mille kohus kolmandale isikule hüvitas, oli Tartu halduskohtus 5452,5 kr ning Tallinna halduskohtus 13 594,55 kr, kusjuures väikseim väljamõistetud summa oli 600 kr ja suurim 40 000 kr.

01.01.-30.04.2009 rahuldab kohus 5 taotlust 5st, neist 4 korral mõistis kolmandale isikule välja maksimaalse taotletud summa. Väikseim väljamõistetud menetluskulu oli 7375 kr ja suurim 12 850 kr. Keskmise summa, mille kohus kolmandale isikule hüvitas, on Tallinna halduskohtus 9806 kr, Tartus. Statistika näitab, et kolmandale isikule menetluskulude väljamõistmine on kasvav tendents: 2009. aastal 5st taotlusest 4 rahuldati.

1.3.3. Järeldused

Autor tegi uurimuse põhjal järgmised järeldused ning tuvastas probleemseid asjaolud kolmanda isiku menetluskulude väljamõistmisel:

1. Kohulahendid jagunevad menetluskulude väljamõistmise osas kaheks: ühtedes on menetluskulude jaotamist käsitletud üksikasjalikult ning esitatud otsuse põhjendused, teistes on lihtsalt nimetatud, kellelt kelle kasuks ja kui suur summa välja mõistetakse. Menetluskulude jaotuse pealiskaudne kajastamine kohtulahendis on tingitud:

1) menetlusosalised ei ole taotlenud kulude hüvitamist ning kohtul puudub vajadus seda teemat lahendis käsitleda;

- 2) menetlusosalised sõlmivad kompromissi, milles avaldavad ja kinnitavad, et nende poolt kantud menetluskulud jäävad osaliste endi kanda;
- 3) menetluskulude suurus on kohtu arvates ilmselt mõistlik ja kuludokumendid korrektsed.

2. Mida suurem menetluskulu hüvitamistaotlus, seda üksikasjalikumalt kaalub kohtunik kulude suuruse põhjendatust. Otsuse motiveerimiseks kohtunik loetles mitmel korral kuupäevade kaupa summad ja menetlusosalise esindaja tegevused, mille eest nende hüvitamist taotletakse ning võrdles neid kohtule kogu menetluse jooksul esitatud dokumentidega. Hinnates koosmõjus erinevate dokumentide kvaliteeti, koostamiseks kulunud aega ja vaidluse keerukust leidis kohus, näiteks, 2-leheküljelise varem esitatud seisukohti kordava kirjaliku arvamuse koostamiseks ei saa kuluda 3 tundi. Samuti, et märkimisväärseid õiguslikke põhjendusi mitte sisaldav kirjalik seisukoht on piisav alus väljamõistetavate menetluskulude suuruse oluliseks vähendamiseks. Põhjendamatult suur menetluskulu hüvitamistaotlus ongi peamine põhjus menetluskulu nõutavast väiksemas summas väljamõistmiseks.

3. Kolmandad isikud ei ole oma õigust taotleda menetluskulude väljamõistmist aktiivselt kasutanud. Menetlusõiguse mittekasutamine, eriti sellise, millega kaasneb rahaline hüvitis, viitab faktile, et nad pole oma õigustest teadlikud. Kolmanda isiku passiivsus enda kasuks menetluskulude väljamõistmise taotlemisel nähtub autori koostatud statistikast, kus 2007. a. taotleti hüvitamist 39 juhul 81st ja 2008. aastal 26 juhul 61st, seega vähem kui pooltel juhtudel.

4. Probleemiks kulude kolmandale isikule väljamõistmisel on olnud ajaline limiit – enne 01.09.2006 kantud kulude väljamõistmist kaebajalt ei peeta õiglaseks, kuna ta ei pidanud ette nägema täiendavate kulude hüvitamise ohtu. Töö teoreetilises osas uurib autor, kas ja kuidas seda probleemi on püütud lahendada, et kulude väljamõistmine mõlema suhtes õiglane oleks. Käesolevaks ajaks hakkab piirang oma aktuaalsust kaotama, kuna 01.09.2006. aastast on peagi möödunud 3 aastat ning vaidlusi, mis enne seda algasid, jääb üha vähemaks.

5. HKMS ei reguleeri selgesõnaliselt kolmanda isiku menetlusest kõrvaldamise aluseid. Samas, lähtudes kolmanda isiku menetlusse kaasamise alustest saab

järeldada, et kui ilmneb, et kolmas isik on astunud või kaasatud menetlusse põhjendamatult ehk ta ei oma puutumust kaebesemega, võib kohus ta määrusega menetlusest kõrvaldada. Menetlusest kõrvaldamise määruse peale võib menetlusosaline, sh. kolmas isik esitada HKMS § 14 lg-st 4.1 tulenevalt määruskaebuse. Kõrvaldamise aluseks võib olla ka puutumuse äralangemine, mis võib tekkida näiteks kaebuse esitaja poolt kaebuse taotluse muutmisel. Nii on näiteks kohus kolmandad isikud kaebusest kõrvaldanud olukorras, kus kaebuse esitaja muutis kohtu loal menetluse kestel senise haldusaktide tühistamisaotluse haldusaktide õigusvastasuse tuvastamise taotluseks.² Haldusaktide tühistamine oleks viinud haldusaktide muutmiseni ja seega võinud mõjutada menetlusse kaasatud kolmandate isikute õigusi ja kohustusi. Tühistamiskaebuse äralangemisega jäid kolmandate isikute õigusi puudutavad haldusaktid kehtima. Sellest tulenevalt ei omanud kolmandad isikud enam vaidlusega puutumust ning palusid end menetlusest kõrvaldada. Menetlusse kaasati nad 2005. aastal. Menetlusest väljaarvamise ajahetkeks 2008. aastal olid nad korduvalt kohtule esitanud kirjalikke seisukohti ja osalenud kohtuistungitel. Aktiivsest menetluses osalemisest olid neile kolme aasta jooksul tekkinud suured menetluskulud. Kehtiv HKMS on aga puudulik, kuna see ei reguleeri menetluskulude jaotamist kujunenud situatsioonis ega võimalda kulude hüvitamist kaebuse taotluse muutmise korral kolmandale isikule. Seda probleemi on möönnud ka ringkonnakohus³ ja Riigikohtu halduskolleegium⁴. Et käesoleva töö kirjutamise ajendas seesama kohtuvaidlus, uuris autor, kas taoline situatsioon on ette tulnud ka mujal riikides. Autor saatis Euroopa Halduskohtunike Ühingu listi päringu, milles küsiti, kas nende menetlusõiguses on tõusetunud taoline probleem, kuidas see lahendati või reguleeriti see seaduses. Vastused laekusid Austria, Luksemburgi, Saksamaa ja Sloveenia halduskohtunikelt, kelle sõnul ei ole sellist probleemi nende menetlusõiguses esinenud ning puudub ka vastav regulatsioon.

Vaidlus jõudis Riigikohtusse, kes leidis ”/ . . / HKMS ei välista võimalust, et pärast kaebuse muutmist jätkavad senised kolmandad isikud menetlusosalistena menetluses osalemist üksnes menetluskulude väljamõistmise eesmärgil. Kolmandatel isikutel ei ole kohustust menetluses aktiivselt osaleda ega teha selleks kulutusi ja seda eriti siis,

² Tallinna Halduskohtu haldusasi nr 3-05-384.

³ Tallinna Ringkonnakohtu 8. detsembri 2008. a määrus haldusasjas nr 3-05-384.

⁴ Riigikohtu halduskolleegiumi 30. aprilli 2009. a määrus haldusasjas nr 3-3-1-33-09.

kui menetluses osalemist jätkatakse üksnes menetluskulude väljamõistmise eesmärgil. Kuna kolmandatel isikutel oli kaebuse muutmise korral võimalik jätkata kohtumenetluses osalemist üksnes menetluskulude väljamõistmise eesmärgil, siis oli neil võimalus menetluskulude enda kasuks väljamõistmiseks olemas.”⁵ Riigikohus leidis samas määruses veel, et menetluskulud saab kohus välja mõista vaid isikule, kes on menetlusosaliseks menetluskulude väljamõistmise hetkel, mistõttu ei ole võimalik menetluskulude nende kasuks väljamõistmine tulevikus tehtavas kohtuotsuses. Kuna Riigikohus nii leidis, peaks autori arvates kolmandale isikule ebasoodsa olukorra tekkimise ohu välistama HKMS § 14 täiendamine sättega, millest selgelt nähtuks, et kaebuse eseme muutmise tulemusel vaidlusega puutumuse kaotanud kolmas isik võib jätkata menetluses osalemist menetluskulude hüvitamise eesmärgil.

6. Kui kolmanda isiku esitatud menetluskuludele on märgitud esindajaks juriidilisest isikust esindaja, kelleks üldjuhul on advokaadibüroo, kuid kolmanda isiku esitatud menetluskulude kandmist tõendavatel dokumentidel on esindajaks märgitud füüsiline isik, kes on küll sama advokaadibüroo esindaja, ei saa kohus lugeda kuludokumentidel näidatud kulu kolmanda isiku menetluskuluks.⁶ Samas asjas jättis kohus kolmandale isikule väljamõistmata õigusabikulud sel põhjusel, et HKMS § 92 lg-s 6 on käsitletud kohtukulud. Autori hinnangul on kohus tõlgendanud seadust liiga formaalselt jättes arvestamata sätte eesmärgi.

7. Probleem esines sel kujul, et kolmas isik ei positsioneerinud end kaebaja ega vastustaja poolel olevaks, vaid vastandus mõlemale. Menetluse lõppedes esitas taotlused enda kulude väljamõistmiseks nii kaebajale kui ka vastustajale rikkudes ühe või teise õiguspärasest ootust, et tema poolel kaasatud kolmas isik toetab tema seisukohti. Autori leiab, et selline praktika on lubamatu, kuna võimaldab kolmandal isikul laveerida mõlema poole vahel ning lõpus asuda selle poole, kelle kaudu on võimalik taotleda enda kulude vastaspoolelt väljamõistmist. Et kehtiv HKMS ei näe ette kolmanda isiku kaasamist kindlal poolel, oleks mõistlik seadust täiendada kolmanda isiku või kohtu kohustusega positsioneerida menetluse algul tema pool.

⁵ Riigikohtu halduskolleegiumi 30. aprilli 2009. a määrus haldusasjas nr 3-3-1-33-09.

⁶ Tallinna Halduskohus – 3-06-1014.

1.4. Kokkuvõte

Statistikast annab üldise ülevaate järgnev tabel. Autor märgib, et esitatud andmed kajastavad esimese astme halduskohtute lahendeid.

Aasta	Lahendatud haldusajade üldarv	Haldusajadesse oli kaasatud 3. isik	3.isik taotles menetluskulude hüvitamist	Kohus rahaldas taotluse	Kohus mõistis välja max nõutud summa
2007	2471	81	39	28	17
2008	2437	61	26	17	6
2009	x	7	5	5	4

2. KOLMANDA ISIKU ROLL JA ÕIGUSED HALDUSKOHTUMENETLUSES

2.1. Kolmanda isiku roll halduskohtumenetluses

Halduskohtumenetluses tehakse otsus kahe isiku vahelise õigusvaidluse kohta. Võib siiski esineda juhtumeid, mil kahe poole vahelise õigusvaidluse kohta tehtud kohtuotsusel on mõju kolmanda isiku õiguspositsioonile. Menetlusseadustik annab talle võimaluse osaleda poolte vahel toimivas menetluses. Sellega ei muutu ta veel pooleks, kuid ta saab menetluses iseseisva positsiooni.⁷

Halduskohtumenetluse seadustiku § 14 järgi on halduskohtumenetluses menetlusosalisteks pooled ja kohtu poolt kaasatud isikud. HKMS § 14 lg 3 p 1 kohaselt kaasatakse haldusaja menetlusse kolmas isik, kelle seadusega kaitstud õiguste ja vabaduste üle võidakse asja arutamisel otsustada. Oluline on, et kolmas isik ei ole menetluse pool, vaid kaasatud isik. Reeglina on kolmas isik kaebuse esitaja vastaspool – ta on vastustaja poolel. Siiski mitte alati. V. Saaremets ja K. Siigur selgitavad, et kolmas isik, kes on asunud vaidlustatud haldusakti ja vastustajaks oleva haldusorgani seisukohti toetama, tuleks lugeda kaebuse esitaja vastaspoolle paiknevaks ning kaebuse esitaja seisukohti kaitsev kolmas isik tuleks omakorda lugeda vastustaja vastaspoolle olevaks.⁸ Lisaks eelnevale on oluline eristada kolmandat isikut kaasatud asutusest, keda võidakse menetlusse kaasata arvamuse andmiseks. Need asutused on riigi- ja omavalitsusasutused, kes võivad aidata kaasa asja õigele lahendamisele. Kolmas isik on aga huvitatud pooltevahelisest vaidlusest, kuna asjas tehtav otsus võib negatiivselt mõjutada tema huve. Mõnel juhul on kohus pidanud kolmandaks isikuks ka riigi- ja omavalitsusasutusi, näiteks Keskkonnaministeeriumi⁹ ja Tallinna linna¹⁰, kui vaidlusalune haldusakt puudutab tema vara.

⁷ Paulus. 2002. Tsiviilprotsessiõigus: Kohtuotsuse tegemise menetlus ja sundtäitmine, lk 152-153.

⁸ Saaremets, V. & Siigur, K. 2007. Halduskohtumenetluse seadustiku muudatused ja mõnda, mis seal sees leida on. – *MaksuMaksja* nr 2, lk 35-36.

⁹ Tallinna Halduskohus nr 3-07-2599.

¹⁰ Tallinna Halduskohus haldusasi nr 3-07-1185.

Kolmandaks isikuks võib kohtuvaidlustes olla muuhulgas:

1. Kinnisasjal asuva hoone omanik, kelle hoonele antud ehitusloa tühistamist taotletakse, kui ehitusloa tühistamine võib kaasa tuua hoone lammutamise, mis rikuks kinnisasja omaniku õigusi.¹¹
2. Pärijad, kui käimasolev maksuvaidlus puudutab pärandaja maksukohustust, mille täitmist nõutakse pärandvara arvelt ning sellise vaidluse tulemus võib mõjutada näiteks pärandvara suurust, pärijate kohustuste mahtu ja nende soovi pärandit vastu võtta.¹²
3. Üldkorralduse vaidlustamisel need puudutatud isikud, kelle õigusi või vabadusi võib kohtulahend riivata ulatuslikumalt või intensiivsemalt kui ülejäänud puudutatud isikuid.¹³
4. Haldusakti adressaat, kui haldusakti vaidlustab haldusakti adressaadiks mitteolev isik. Muidu oleks võimalik vaidlustada kohtus ühte ja sama haldusakti korduvalt.¹⁴
5. Omandireformi subjekt näiteks vaidluses, kus maa ostueesõigusega erastamise vaidluses. Näiteks maa ostueesõigusega erastaja taotleb Tallinna Linnavalitsuse tegevuse kontrollimise õigusvastaseks tunnistamist ning LV kohustamist teha ettekirjutus, millega keelatakse maa tagastamine õigustatud subjektile.¹⁵
6. Maa ostueesõigusega erastatava maa üks piirinaabritest maa suuruse ja piiride kindlaksmääramise vaidluses.¹⁶
7. Kinnisasja kaasomanik.¹⁷

Seega ei astu kolmas isik menetlusse ühe poole abistamiseks, vaid tal on iseseisev huvi asja vastu, mistõttu ta tuleb kaasata haldusasja menetlusse. Kolmanda isiku osalus on oluline ka õiglase ja ausa menetluse seisukohast – tema kaasamine soodustab otsuse langetamiseks vajaliku teabe kogunemist.¹⁸

¹¹ 3-3-2-1-08 – RT III 39, 262.

¹² 3-3-1-25-07 – RTIII, 28.06.2007, 26, 222.

¹³ 3-3-3-1-04 - RTIII, 20.02.2004, 5, 46.

¹⁴ 3-3-1-4-01 - RTIII, 30.03.2001, 8, 88.

¹⁵ Tallinna Halduskohus haldusasi nr 3-08-64.

¹⁶ 3-3-1-36-99 - RTIII, 22.11.1999, 28, 259.

¹⁷ Tallinna Ringkonnakohus haldusasi nr 3-06-1131.

¹⁸ Pilving, I. 2001. Riigikohtu 2001. aasta praktika haldusmenetluse valdkonnas, lk 4.

2.2. Kolmanda isiku kaasamine halduskohtumenetlusse

Kolmanda isiku kaasamine halduskohtumenetlusse võib toimuda kas poole taotlusel või kohtu algatusel.¹⁹ Kolmandaid isikuid kaasav säte, HKMS § 14 lg 3, on imperatiivne ega anna kohtule võimalust kaaluda, kas isik menetlusse kaasata või mitte.²⁰ Kaasamise kohustust ei mõjuta ka võimalike kolmandate isikute arv.²¹ Kohus selgitab välja, kas kaasamine on vajalik. Kaebuse esitaja hinnang ja soov, juhul kui kaasamist taotleb vastustaja, ei ole määrava tähtsusega. Kui kohus kolmanda isiku kaasamisega ei nõustu, jätab kohus kaasamise taotluse rahuldamata. Alati saab kohus kaasata enda äranägemisel kaebuses märkimata kolmandaid isikuid. Sellisel juhul selgub kolmanda isiku kaasamise vajadus halduskohtu uurimisprintsipi tulemusena. Eeldada tuleb, et kaebuses kolmanda isiku märkimine tähendab kaebaja taotlust isiku kaasamiseks.²²

Kolmandat isikut kaasav HKMS § 14 lg 3 p 1 lähtub PS §-st 24, mis sätestab igapäevase õiguse olla oma kohtuasja arutamise juures.²³ Niisiis kaasatakse kolmas isik halduskohtumenetlusse põhiseadusliku kaebeõiguse tagamise eesmärgil. Kui tal puudub puutumus või tema õigused ei ole konkreetse seaduse sättega kaitstud, ei ole kolmanda isiku kaasamine kohustuslik, kuna tal puudub õigustatud ja põhjendatud huvi menetluse tulemusel vastu. Kohtuotsuse mõju kolmanda isiku suhtes hinnatakse kaebeõiguse hindamisega samade põhimõtete alusel ehk kas kaebuses taotletud otsus piiraks kolmanda isiku õigusi.²⁴

HKMS § 11 lg 3¹ p 2 kohaselt tagastab halduskohus kaebuse määrusega selle esitajale, kui samas asjas on olemas jõustunud kohtuotsus või kohtumäärus menetluse lõpetamise kohta. See tähendab, et kui isik kaasatakse menetlusse kolmanda isikuna, sest asja arutamisel võidakse otsustada tema õiguste ja vabaduste üle, siis pärast selle kohtumenetluse lõppemist ei ole kolmandal isikul enam hiljem võimalik ise samas asjas kaebust esitada, vaid asi on juba ka tema jaoks lõplikult lahendatud. Seetõttu

¹⁹ Punison, B. Kolmandad isikud protsessis.

²⁰ 3-3-3-1-04 - RTIII, 20.02.2004, 5, 46.

²¹ Ibid.

²² Pilving, I. 2008. Halduskohtumenetluse aktuaalprobleeme.

²³ Punison, B. Kolmandad isikud protsessis.

²⁴ Pilving, I. 2008. Halduskohtumenetluse aktuaalprobleeme.

tuleb kolmandale isikule tagada tõhusad võimalused kaitsta kohtus oma seadusega kaitstud õigusi. Vastasel korral võiksid need õigused jääda üldse kaitseta.²⁵

Järgnevalt kirjeldab autor kolmanda isiku menetlusse kaasamata jätmise tagajärgi. Kui kohus otsustas kolmanda isiku õiguste ja kohustuste üle, kuid asja arutamisele teda halduskohtus ei kaasatud ja tema kaasamine apellatsioonimenetluses ei võimalda asja kiiremini ja õigemini lahendada, siis on ringkonnakohtul õigus kohtulahend tühistada ja saata asi uueks arutamiseks esimese astme kohtule (HKMS § 45 lg 2 p 1). Kui ringkonnakohtu hinnangul on võimalik kolmandat isikut alles apellatsioonimenetluses kaasates lahendada asi kiiresti ja õigesti, siis võib ta HKMS § 34 lg 4 kohaselt laiendada halduskohtus olnud protsessiosaliste ringi ning kaasata menetlusse kolmanda isiku. Juhul kui kolmas isik avastab, et ta jäeti menetlusnorme rikkudes kohtumenetlusse kaasamata, on TSMS § 702 lg 2 punktist 2 tulenevalt olemas alus lahendi teistmiseks. Teistmisavalduse lahendamiseks peab Riigikohus aga välja selgitama, kas kohtuotsusega üldse otsustati kolmanda isiku õiguste üle.²⁶ Halduskohtumenetluse pool ei saa kõrgemalt kohtult nõuda kohtulahendi tühistamist ainuüksi sel alusel, et kohus ei ole protsessi kaasanud kolmandaid isikuid – vastav initsiatiiv peab tulema kolmandalt isikult. Vastupidine seisukoht annaks poolele näiliselt kolmanda isiku kaitsmise eesmärgil võimaluse kohtuprotsessi venitamiseks.²⁷

2.3 Kolmanda isiku õigused halduskohtumenetluses

Kolmandal isikul on poolega peaaegu samaväärsed menetluslikud õigused ja kohustused, mis on loetletud HKMS §-s 15. Olulisemad nendest on õigus tutvuda toimikuga, võtta osa kohtuistungitest, anda kohtule seletusi, esitada põhjendusi ja kaalutlusi kõigi asja kohtulikul arutamisel tõusetunud küsimuste kohta, vaielda vastu teiste menetlusosaliste taotlustele, põhjendustele ja kaalutlustele ning esitada küsimusi teistele menetlusosalistele. Kui kaebuse esitaja taotleb kaebuse esitamise tähtaja ennistamist, on ka kolmandal isikul õigus esitada selle kohta arvamus (HKMS § 12 lg 3). Töö autori arvates kinnitab kolmanda isiku tugevat positsiooni menetluses see, et

²⁵ Kergandberg jt. 2008. Kohtumenetlus, lk 199.

²⁶ 3-3-2-1-08 - RTIII, 23.10.2008, 39, 262.

²⁷ 3-3-1-16-02 – otsi redaktsioon.

talle on antud õigus halduskohtu otsuse peale edasi kaevata nii ringkonnakohtusse kui ka Riigikohtusse (HKMS § 31 lg 1 ja § 52 lg 1). Apellatsioonkaebuse esitamise õigus on antud ka menetlusse kaasamata jäänud kolmandale isikule, kui halduskohus tema seadusega kaitstud õiguste ja vabaduste üle otsustas (HKMS § 31 lg 2). Kolmandal isikul on õigus taotleda riigi õigusabi RÕAS-s sätestatud alustel ja tingimustel.

HKMS § 15 ei erista menetlusosaliste õiguste ja kohustuste sätestamisel üldreeglina pooli ja kolmandat isikut. Teatud erisused siiski ilmnevad. Nii võib viidatud sätte lõikest 3 järeldada, et menetluses osalev kolmas isik ei ole kohustatud põhjendama oma väiteid konkreetsete tõenditega, vaid tema seisukohad peavad olema põhjastatud. HKMS § 12¹ ei võimalda esialgse õiguskaitse taotlust esitada menetluses osaleval kolmandal isikul, samas ei ole see iseenesest välistatud, kui kolmas isik siiski vastava taotluse esitab ja kohus "omal algatusel" esialgset õiguskaitset kohaldab. Kolmas isik ei saa sarnaselt tsiviilkohtumenetlusele käsutada vaidluse eset, see tähendab muuta kaebuses või protestis esitatud taotlust ega sõlmida kompromissi.²⁸

Alates 01.09.2006 HKMS-is muudatuste jõustumisest on kolmandal isikul õigus taotleda ka halduskohtumenetluses kantud kulude hüvitamist. Kolmanda isiku menetluskulude hüvitamise säte oli menetluskulude regulatsiooni üks olulisim muudatus – erinevalt varasemast on menetluskulude väljamõistmist võimalik nüüd nõuda ka kolmandal isikul.²⁹ Mida see õigus kolmanda isiku jaoks täpsemalt tähendab, uurib autor järgmises peatükis.

²⁸ Punison, B. Kolmandad isikud protsessis.

²⁹ Saarmets, V. & Siigur, K. 2007. Halduskohtumenetluse seadustiku muudatused ja mõnda, mis seal sees leida on. MaksuMaksja nr 2, lk 35-36.

3. KOLMANDA ISIKU MENETLUSKULUD HALDUSKOHTUMENETLUSES

3.1 Menetluskulude definitsioon

Kehtivas õiguses jagunevad menetluskulud menetlusosaliste kohtukuludeks ja kohtuvälisteks kuludeks. Sisuliselt on kohtukulud need kulud, mis tehakse kohtu poolt või kohtus seoses konkreetse kohtuasja läbivaatamisega. Kohtuvälised kulud aga on menetlusosaliste kulud, mis nad on teinud küll väljaspool kohut, kuid otseselt seoses konkreetse kohtumenetluses osalemisega.³⁰ Taoline menetluskulude jagunemine tekkis HKMS muudatuste jõustumisega 2006. aastal.

Kohtukulud on HKMS § 83 lg 2 järgi riigilõiv, kautsjon ning asja läbivaatamise kulud. Asja läbivaatamise kulud on sama sätte lg 3 järgi tunnistaja-, eksperdi- ja tõlgikulud; dokumentaalse tõendi ja asitõendi saamise kulud; vaatluse kulud, muu hulgas sellega seotud vajalikud kohtu sõidukulud; menetlusedokumentide kohtutäituri vahendusel ning välisriigis ja eksterritoriaalsetele Eesti Vabariigi kodanikele kättetoimetamise ja edastamise ning menetlusedokumentide väljastamise kulud; väljaandes Ametlikud Teadaanded või ajalehes kutse või teate avaldamise kulud. Kohtuvälised kulud HKMS § 83 lg 4 järgi hõlmavad menetlusosaliste esindajate ja nõustajate kulusid, mida nimetatakse ka õigusabi kuludeks; menetlusosaliste sõidukulused; menetlusosaliste saamata jäänud töötasu või muu püsivat sissetulekut ja menetluskulude kandmisel menetlusabi taotlemise avalduse menetlemise kulusid.

Menetluskulude jaotuse sätte grammatilisel tõlgendamisel ilmneb vastuolu – HKMS §-s 92 sätestatakse üksnes kohtukulude kandmine. Tekib küsimus, miks ei kannaks kohtuasja kaotanud pool nii kohtu- kui ka kohtuväliseid kulusid ning kes kannab siis kohtuvälised kulud? Riigikohus on järeldanud, et „/ . . ./ kuigi HKMS § 92 lg 6 kasutab mõistet "kohtukulud", ei välista see kohtumenetluse lõpetamisel ka menetlusosaliste esindajate ja nõustajate kulude väljamõistmist. Kolleegiumi arvates on väheusutav, et seadusandja oleks taotluslikult soovinud silmas pidada kohtukulused uues, kitsamas tähenduses, vaid mõistis selle all menetluskulusid laiemalt. Seda

³⁰ ergandberg jt. 2008. Kohtumenetlus, lk 224.

kinnitab ka halduskohtumenetluse seadustiku ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse seletuskiri, mistõttu tuleb mõiste "kohtukulud" sisu ja maht samastada HKMS § 83 lg-s 1 defineeritava mõiste "menetluskulud" omadega."³¹ Niisiis on tegu seadusandja apsakaga ja HKMS §-s 92 tuleb kõikides sätetes kohtukulude all mõista nii kohtu- kui ka kohtuväliseid kulusid.

3.2. Menetluskulude kolmandale isikule väljamõistmise põhimõtted

Kuni aastani 2006. juhendus halduskohus kolmanda isiku menetluskulude väljamõistmisel Riigikohtu lahendist, milles oldi seisukohal, et „/ . . ./ kaebuse rahuldamata jätmise korral kolmanda isiku poolt kantud õigusabikulude väljamõistmine kaebajalt pole õiglane. Kaebajalt kolmanda isiku kasuks õigusabikulude väljamõistmise võimalus halduskohtumenetluses võib takistada Põhiseaduse §-s 15 sätestatud kaebeõiguse teostamist.“³² 01.09.2006. a jõustunud HKMS-i muudatuste tulemusena reguleerib kolmanda isiku menetluskulusid HKMS § 92 lg 7, mille kohaselt hüvitab kolmanda isiku menetluskulud tema poole vastaspool samade reeglite järgi kui poolele. Seega kehtivad kolmanda isiku menetluskulude hüvitamisele samad reeglid, mis vastustajal. Kui kolmanda isiku vastaspool, reeglina kaebaja, ei pea kulusid hüvitama, jäävad kolmanda isiku kulud tema enda kanda. Erinevad autorid on pidanud eeltoodud seadusemuudatust õigustatuks, kuna oli mõistetamatu, miks ühe isiku, kelle initsiatiivil menetlus algatati, kohtusse pöördumist toetati, samas kui teine isik, kelle jaoks kohtumenetlus algas hoopis kellegi teise kaebesoovi tõttu, peab õigusabikulud ise kandma.³³

Järgnevalt uurib autor menetluskulude kolmandale isikule väljamõistmise põhimõtteid kaebuse rahuldamisel, rahuldamata jätmisel, kaebusest loobumisel, kompromissil, haldusorgani poolt kohtumenetluse kestel kaebaja taotluste täitmisel ning kaebuse osalisel rahuldamisel.

³¹ Riigikohtu halduskolleegiumi 9. aprilli 2007. a määrus haldusasjas nr 3-3-1-92-06.

³² Riigikohtu halduskolleegiumi 16. juuni 2000. a otsus haldusasjas nr 3-3-1-29-00.

³³ Punison, B. Kolmandad isikud protsessis.

Kaebuse rahuldamisel kohaldub HKMS § 92 lg 7 teine lause, mille kohaselt jäävad kolmanda isiku kulud tema enda kanda, kui tema vastaspool ei pea kulusid hüvitama. Sellesama sätte alusel on kohus autori analüüsitud kohtulahendites jätnud kaebuse rahuldamisel menetlusosaliste kulud iga osalise enda kanda, sest kaebuse esitaja ei ole kohtule kuludokumente esitanud. Selgituseks märgib autor, et kaebaja ei saa võidu korral nõuda kolmandalt isikult välja enda menetluskulusid, üksnes vastustaja on kohustatud need kaebajale hüvitama. Kaebuse rahuldamata jätmisel on lisaks vastustajale ka kolmandal isikul õigus taotleda kantud menetluskulude hüvitamist kaebaja poolt.

Kaebusest loobumisel, mis on tingitud kaebuse esitaja kaebuse perspektiivtuse tajumisest, kannab kohtukulud just tema, kuna põhjustas sellega asjatud kulud nii kohtule kui ka vastustajale ja kolmandale isikule. K. Merusk on märkinud³⁴, et kohus peab loobumise vastuvõtmisel kaaluma, kas vastav loobumine ei kahjusta avalikku huvi või kolmanda isiku subjektiivseid õigusi ning alles siis, kui kohus leiab, et loobumisega ei rikuta avalikke ega kolmanda isiku huve, võib ta loobumise vastu võtta. Kui kolmas isik on kaebusest loobumise hetkeks kandnud kulusid, ei ole välistatud kaebajalt nende väljamõistmine tema kasuks. Riigikohtu halduskolleegium³⁵ on pidanud seda võimalikuks küll vastustajale kassatsioonkaebusest loobumisel, kuid autori arvates võib analoogia alusel välja mõista kulud ka kolmanda isiku kasuks esimese astme kohtumenetluses. Töö uurivas osas analüüsitud lahendites on kohus järeldanud ka seda, et kaebusest loobumisel selle perspektiivtuse tõttu on menetluskulude väljanõudmine kaebuse esitajalt kolmanda isiku kasuks eriti põhjendatud siis, kui kaebajal oli algusest peale kasutada professionaalse nõustaja abi.

Menetluse lõpetamisega kompromissiga (HKMS § 24 lg 1 p 3), mis tähendab, et pooled lepivad kokku väljaantava haldusakti sisu, on oluline ka kolmanda isiku seisukoht, kelle õigusi kompromiss puudutab. Kui tema kompromissiga ei nõustu, saavad pooled üksnes kokku leppida kohtuväliselt ning seejärel kohtumenetluse lõpetada.³⁶

³⁴ Merusk, K. 1998. Halduskohtumenetluse seadustiku eelnõu olulisematest muudatustest menetluses. – *Jurisprudents* nr 10, lk 525.

³⁵ Riigikohtu halduskolleegiumi 9. aprilli 2007. a määrus haldusasjas nr 3-3-1-92-06.

³⁶ Pilving, I. 2008. Halduskohtumenetluse aktuaalprobleeme. Tallinn: SA Eesti Õiguskeskus.

Menetluskulude jaotamist kompromissil ei reguleeri üksikasjalikult HKMS ega TSMS, mis on põhjendatav, kuna menetlusosalised lepivad ise kompromissi asjaoludes kokku. Käesoleva töö uuriva osa kohtulahendite põhjal väidab autor, et vähemalt esimese astme kohtumenetluses on välja kujunenud ühelaadne praktika, kus kompromissiosalised lepivad kokku ja kinnitavad, et igauks kannab ise enda menetluskulud. Siiski esines üksikuid erandeid. Oli juhus, kus vastavalt menetlusosaliste vahelisele kokkuleppele kandis vastustaja kolmanda isiku kulud summas 7500 kr³⁷ ning juhus, kus hoopis kolmas isik hüvitas kaebajale viimase menetluskulud summas 14 770 kr.³⁸

Üheks menetluse lõpetamise aluseks on kaevatava või protestitava haldusakti kehtetuks tunnistamine, välja andmata jäetud haldusakti väljaandmine, peatatud haldusakti täitmine haldusorgani poolt kohtumenetluse kestel.³⁹ Sellisel juhul kannab menetluskulud vastustaja.⁴⁰ HKMS ei reguleeri, kes hüvitab kolmandale isikule selleks ajahetkeks tekkinud menetluskulud. Kehtiva HKMS järgi jäävad kolmanda isiku menetluskulud tema enda kanda, mis on ebaõiglane, kuna tema kulud on otseselt põhjustatud haldusorgani tegevusest või tegevusetusest. Autor uurib esimese astme kohtu praktikat – kas kolmandad isikud on sellises olukorras taotlenud kulude hüvitamist ning kuidas kohus toimis. Paaril juhul tegi kohus otsuse, milles vastustaja poolel kaasatud kolmandate isikute menetluskulud jäid nende endi kanda vastavalt HKMS §-le 92 lg 7.⁴¹ Hoopis teistsuguse otsuse tegi kohus vaidluses, kus kolmandale isikule mõisteti vastustajalt koguni 30 000 kr taotletud 50 445 kroonist.⁴² Paaril juhul kolmas isik kulude hüvitamist ei taotlenudki.

Kaebuse osalise rahuldamise korral jagatakse kohtukulud proportsionaalselt kaebuse rahuldamisega ehk menetluskulud mõistetakse kaebajale võrdeliselt rahuldatud kaebusega ja vastustajale võrdeliselt selle osaga, milles kaebus rahuldamata jäeti. Osalise rahuldamise korral võib õiglase kulude jaotuse proportsioone olla suhteliselt raske määrata. Töö uurivas osas analüüsitud kohtulahendis on kohus enamikel juhtudel leidnud lihtsalt, et kaebuse osalise rahuldamise korral kuulub rahuldamisele

³⁷ Tallinna Halduskohus haldusasi nr 3-08-142.

³⁸ Tallinna Halduskohus haldusasi nr 3-05-1087.

³⁹ HKMS § 24 lg 1 p 4.

⁴⁰ KMS § 92 lg 5.

⁴¹ Tallinna Halduskohus haldusasi nr 3-05-707.

⁴² Tallinna Halduskohus haldusasi nr 3-08-1792.

pool kantud kuludest. Kolmandale isikule kulude hüvitamine sõltub tema vastaspoole kulude kandmise ulatusest. Juhul, kui kolmanda isiku vastaspool peab kandma kulud pooles mahus, kuuluvad talle hüvitamisele kulud samuti pooles ulatuses.⁴³

3.3. Kohtuniku kaalutusõigus menetluskulude jaotamisel ja väljamõistmisel

Menetluskulude jaotuse otsustab kohus kohtulahendis (HKMS § 24 lg 3). See on kohtu kohustus. Kohus ei ole aga kohustatud välja mõistma kulusid poolte nõutavas mahus, vaid kohtule on antud kaalutusõigus menetluskulud jaotada ja välja mõista õiglaselt, arvestades lahendi lõpptulemust, poolte käitumist, kuludokumente, kohtuasja keerukust ja muid olulisi asjaolusid. Lisaks menetluse läbiviimise kulude katmisele täidavad menetluskulud veel kaht funktsiooni: sunnivad kaaluma menetluse algatamise otstarbekust ja suunavad menetlusosalist käituma menetluses heas usus.⁴⁴ Riigikohtu halduskolleegium on avaldanud raudse seisukoha, et kohtukulude jagamine peab andma õiglase tulemuse.⁴⁵

3.3.1. Menetluskulude tõendatus

Riigikohus on korduvalt asunud seisukohale, et haldusasjades ei peeta võimalikuks nende kulude väljamõistmist, mida pole realselt kantud.⁴⁶ Menetluskulude väljamõistmiseks esitavad menetlusosalised kohtule menetluskulude nimekirja ja kuludokumendid enne kohtuvaidlusi. Nende esitamata jätmise korral menetluskulusid välja ei mõisteta (HKMS § 93 lg 1). Menetluskulude väljamõistmisel peab kohus vastavat taotlust läbi vaadates hindama esitatud kirjalikke tõendeid kantud menetluskulude kohta ja kontrollima, kas kulud on kantud just selles kohtuasjas. Kantud menetluskuludeks loetakse sellised kulud, mille eest on juba tasutud.⁴⁷

⁴³ Tallinna Halduskohus haldusasi nr 3-05-1319.

⁴⁴ Pärsimägi, A. 2005. Menetluskulud, lk 1.

⁴⁵ 3-3-1-55-05 - RTIII, 13.12.2005, 42, 415.

⁴⁶ Õigusabikulude hüvitamine menetluse lõpetamisel, lk 1.

⁴⁷ 3-3-1-55-05 - RTIII, 13.12.2005, 42, 415.

Printsiipi, et menetluskulude väljamõistmiseks peab kohus üksikasjalikult kontrollima kõiki esitatud kuludokumente, toetab Riigikohtu viidatud otsuses tehtud järeldus, et asjas esindajana osa võtnud advokaadi kulude väljamõistmiseks peab kohus esitatud kuludokumentide (maksekorraldus, kviitung) alusel kindlaks tegema, millal ning millist liiki ja mis vormis õigusabi osutamise eest on menetluse menetlusosaline õigusabi lepingu alusel advokaadibüroole tasunud. Kui dokumendist ei nähtu, millal on advokaadibüroole märgitud rahasumma tasutud ja milles seisnes osutatud õigusabi, siis ei ole õigusabikulude kandmine just selles haldusasjas tõendatud ning kulud ei kuulu nõutud mahus väljamõistmisele. Esimese astme kohtute praktikas esines juhuseid, kus kohus kuludokumente uurides tuvastas, et arvel näidatud summa ei olnud seotud antud asja kaebusega ning summa kajastas isiku õigusabi kulutusi teises kohtuvaidluses.⁴⁸

3.3.2. Õigusabikulude proportsionaalsus

Menetluskulude jaotamisel lähtub kohus proportsionaalsuse põhimõttest ning mõistab välja üksnes proportsionaalsed kulud. Proportsionaalsuse põhimõttega arvestamise tagab piisaval määral HKMS-s sätestatud põhjendamatute menetluskulude vähendamise võimalus – § 92 lg 10 kohaselt võib kohus jätta kulud osaliselt menetlusosalise enda kanda või jätta vastaspoolelt hoopis välja mõistmata. Proportsionaalsuse mõistet menetluskulude puhul sisustavad järgmised kriteeriumid: menetluskulude põhjendus, mõistlikkus, kohtuvaidluse keerukus.

Põhjendatud õigusabikulude summa määratlemiseks täpsed ning objektiivsed mõõdikud puuduvad.⁴⁹ Õigusabikulude põhjendatud suuruse kindlakstegemiseks tuleb eelkõige arvestada konkreetse vaidluse asjaolusid: asja mahukust ja keerukust ning kaebuse sisu.⁵⁰ Nimetatud asjaolusid tuleb hinnata kooskõlas esitatud kuludokumentide ja kuludokumentide nimekirjaga, kusjuures viimastesse tuleb suhtuda kriitiliselt.⁵¹ Kulude mõistlikkusest rääkides peetakse silmas kulude suurust, mis olgu võrdelises seoses haldusasja keerukusega ja mahuga. Kolmanda isiku

⁴⁸ Tallinna Halduskohtu 26. oktoobri 2007. a otsus haldusasjas nr 3-05-1319.

⁴⁹ Tallinna Ringkonnakohus haldusasi nr 2-3/847/04.

⁵⁰ Tallinna Ringkonnakohus haldusasi nr 2-3/552/04.

⁵¹ Tallinna Ringkonnakohus haldusas-3/1083/04.

ebamõistlikult suurte menetluskulude poolelt väljamõistmist tõkestab HKMS § 92 lõigete 7 ja 10 koostoime – jätta kulud osaliselt või täielikult tema enda kanda.⁵² Ka ei ole menetlusosalise hea majanduslik seisund õigustavaks asjaoluks temalt vastaspoole kulude väljamõistmisel, majanduslikku olukorda võib kulude jaotamisel arvestada vaid täiendava alusena väljamõistetavate kulude piiramise või väljamõistmata jätmise kaalumisel.⁵³

Menetluskulusid jaotades on kohtunikul võimalik jätta kulud võitjapoole kanda võidust hoolimata. Selle ajend on kohtuvaidluse keerukus: kui kohtunik hindab kohtuasja lihtsaks ning seetõttu suured õigusabikulud põhjendamatuks. Kohtuasja lihtsaks hinnates peab kohus esitama aga vastavad põhjendused, mitte pelgalt nimetama seda lihtsaks.⁵⁴ Esimese astme kohtulahendeid uurides täheldas autor, et enamasti piirdus kohus siiski kohtuasja lihtsaks või mitte keeruliseks nimetamisega. Seda võis tingida vaidluse ilmselge lihtsus, mistõttu ei pidanud kohus eraldi põhjendamist otstarbekaks.

3.3.3. Menetluskulude väljamõistmise ebaõiglus või ebamõistlikkus

Kohus võib jätta kulud täielikult või osaliselt poolte endi kanda, kui vastaspoole kulude väljamõistmine poolelt, kelle kahjuks otsus tehti, oleks tema suhtes äärmiselt ebaõiglane või ebamõistlik (HKMS § 92 lg 10). Kolmandat isikut võib see põhimõte mõjutada juhul, kui kaebuse rahuldamata jäämisel on vastustajal ja seega ka temal tekkinud õigus menetluskulude hüvitamiseks kaebaja poolt, kuid mingil põhjusel oleks see kaebaja suhtes ebaõistlik või ebaõiglane ning kohus otsustab jätta menetluskulud kas osaliselt või täielikult vastustaja ja kolmanda isiku enda kanda. Mis konkreetselt põhjustab ebamõistlikkuse? Autori arvates on peamine kaebaja jaoks ebaõiglase tulemuseni viiv põhjus vastustaja ning kolmanda isiku ebaoproportsionaalsete menetluskulude väljamõistmine kaebajalt. Välistatud ei ole ka selliste juhtude tekkimine, kus näiteks vastustaja menetluskulud on mõistlikud ja põhjendatud, aga tema poolel osalenud kolmanda isiku omad mitte⁵⁵, mille tulemusel

⁵² Kergandberg jt. 2008. Kohtumenetlus, lk 201, 202.

⁵³ 3-3-1-62-08 - RTIII, 28.01.2009, 4, 25.

⁵⁴ Riigikohtu halduskolleegiumi otsus 24. novembril 2005. a.

⁵⁵ Kergandberg jt. 2008. Kohtumenetlus, lk 202.

mõistab kohus kulud välja vastustajale, kuid mitte kolmandale isikule. Kolmanda isiku õigusabikulud ei saa kohus ebaoproportsionaalseks lugeda ainuüksi sel põhjusel, et nende esindaja osales vaid kohtueelses menetluses ja kohtuistungit ei toimunud – see annaks ebaõiglase tulemuse hoopis vastustaja ja kolmanda isiku seisukohast, kelle kantud, põhjendatud ja tavapärasel suurusel õigusabikulud jääksid siis vaidluse võitmisest hoolimata enda kanda.⁵⁶

Töö uurivas osas analüüsitud lahendites jättis kohus harva menetluskulud sel põhjusel kolmandale isikule välja mõistmata, pigem jäid kulud väljamõistmata põhjendamata või tõendamata kulude tõttu. Ühel konkreetsel juhul ei olnud lahendis üldse selgitatud, miks oli 46 154,72 krooni väljamõistmine kohtu arvates ebamõistlik, vaid leiti üksnes „/ . . . / väljamõistmine kaebuse esitajalt oleks temale liiga koormav, seega kaebaja suhtes ebamõistlik.“⁵⁷ Teisel juhul põhjendas kohus kolmandale isikule kaebajalt kulude väljamõistmata jätmist sellega, et kolmas isik on oma õiguste kaitset kasutanud ebaefektiivseid vahendeid, lootes tegelikult üksnes maavanema järelevalve tulemuslikkusele ning jättis ise oma õiguste kaitseks kohtusse pöördumata.⁵⁸

Autor võtab teema kokku E.Kergandbergi järeldustega: menetlusosalise kaitse liigsete kulude eest halduskohtumenetluses tagab kohtu kohustus hinnata kulude põhjendatust ning menetlusosalisele ülemäära suurte kulude tekkimise ohtu leevendab HKMS § 92 lg 10.⁵⁹

3.3.4. Kolmanda isiku menetluses viibimise aeg

Halduskohus peab HKMS § 12 lg 2 punkti 1 kohaselt kolmanda isiku kaasamise lahendama juba eelmenetluses. Samas ei saa sellest järeldada, et kolmanda isiku kaasamine peale eelmenetluse lõppu välistatud on. Kolmanda isiku kaasamise võimalus peab olema tagatud tulenevalt halduskohtute menetlusõiguses tugevat rõhutamist leidnud kolmanda isiku õiguste kaitse vajadusest ning PS §-st 24, mille

⁵⁶ 3-3-1-70-05 - RTIII, 13.12.2005, 42, 418.

⁵⁷ Tallinna Halduskohtu lahend nr 3-06-1156.

⁵⁸ Tallinna Halduskohus haldusasjas nr 3-07-831.

⁵⁹ Kergandberg jt. 2008. Kohtumenetlus, lk 197, 201.

kohaselt igapähele on õigus olla oma kohtuasja arutamise juures. HKMS § 34 lg 4 kohaselt võib kolmanda isiku kaasata ka apellatsioonimenetluses. Riigikohtule sellist õigust antud ei ole.⁶⁰

HKMS ei reguleeri selgesõnaliselt kolmanda isiku menetlusest kõrvaldamise aluseid. Samas, lähtudes kolmanda isiku menetluse kaasamise alustest saab järeldada, et kui ilmneb, et kolmas isik on astunud või kaasatud menetluse põhjendamatult ehk ta ei oma puutumust kaebesemega, võib kohus ta määrusega menetlusest kõrvaldada. Menetlusest kõrvaldamise määruse peale võib menetlusosaline, sh. kolmas isik esitada HKMS § 14 lg-st 4.1 tulenevalt määruskaebuse. Kõrvaldamise aluseks võib olla ka puutumuse äralangemine, mis võib tekkida näiteks kaebuse esitaja poolt kaebuse taotluse muutmisel. Nii on näiteks kohus kolmandad isikud kaebusest kõrvaldanud olukorras, kus kaebuse Kolmanda isiku menetlusest välja arvamisel juhindub halduskohus TsMS § 215 lõikest 5. On nii?? Käesolevaks ajaks on kohtupraktikas tekkinud vajadus kõrvaldada kolmas isik menetlusest sel põhjusel, et kaebuse esitaja muutis kohtu loal menetluse kestel senise haldusaktide tühistamisaotluse haldusaktide õigusvastasuse tuvastamise taotluseks.⁶¹ Haldusaktide tühistamine oleks viinud haldusaktide muutmiseni ja seega võinud mõjutada menetluse kaasatud kolmandate isikute õigusi ja kohustusi. Tühistamiskaebuse äralangemisega jäävad haldusaktid kehtima. Sellest tulenevalt ei oma kolmandad isikud enam vaidlusega puutumust ning palusid end menetlusest kõrvaldada. Menetluse kaasati nad 2005. aastal. Menetlusest väljaarvamise ajahetkeks 2008. aastal olid nad korduvalt kohtule esitanud kirjalikke seisukohti ja osalenud kohtuistungitel. Aktiivsest menetluses osalemisest on neile kolme aasta jooksul tekkinud suured menetluskulud. Kehtiv HKMS on aga puudulik: ei reguleeri menetluskulude jaotamist kujunenud situatsioonis ega võimalda kulude hüvitamist kolmandale isikule. Seda probleemi on möönnud ka ringkonnakohus⁶² ja Riigikohtu halduskolleegium⁶³. Et käesoleva töö kirjutamise ajendas seesama kohtuvaidlus, uuris autor teiste Euroopa riikide halduskohtunikelt, kas vastava riigi menetlusõiguses on tõusetunud taoline probleem, kuidas see lahendati või reguleeriti see seaduses. Austria, Luksemburgi, Saksamaa ja Sloveenia kohtunike sõnul ei ole sellist probleemi nende menetlusõiguses esinenud ning puudub ka vastav regulatsioon. Vaidlus jõudis

⁶⁰ Punison, B. Kolmandad isikud protsessis.

⁶¹ Tallinna Halduskohus haldusasi nr 3-05-384.

⁶² Tallinna Ringkonnakohtu 8. detsembri 2008. a määrus haldusasjas nr 3-05-384.

⁶³ 3-3-1-33-09 – RT III, 14.05.2009, 24, 179.

Riigikohtusse, kes leidis ”/ . . ./ HKMS ei välista võimalust, et pärast kaebuse muutmist jätkavad senised kolmandad isikud menetlusosalistena menetluses osalemist üksnes menetluskulude väljamõistmise eesmärgil. Kolmandatel isikutel ei ole kohustust menetluses aktiivselt osaleda ega teha selleks kulutusi ja seda eriti siis, kui menetluses osalemist jätkatakse üksnes menetluskulude väljamõistmise eesmärgil. Kuna kolmandatel isikutel oli kaebuse muutmise korral võimalik jätkata kohtumenetluses osalemist üksnes menetluskulude väljamõistmise eesmärgil, siis oli neil võimalus menetluskulude enda kasuks väljamõistmiseks olemas.”⁶⁴ Riigikohus leidis samas määruses veel, et menetluskulud saab kohus välja mõista vaid isikule, kes on menetlusosaliseks menetluskulude väljamõistmise hetkel, mistõttu ei ole võimalik menetluskulude nende kasuks väljamõistmine tulevikus tehtavas kohtuotsuses. Kuna Riigikohus nii leidis, peaks autori arvates kolmandale isikule ebasoodsa olukorra tekkimise ohu välistama HKMS-i sellise täiendusega, et kaebeseme muutmise tulemusel vaidlusega puutumuse kaotanud kolmas isik võib jätkata menetluses osalemist menetluskulude hüvitamise eesmärgil.

3.3.5. Menetluskulude tekkimise aeg

Kolmandal isikul saavad kulud tekkida alates sellest ajahetkest, mil ta kaasatakse⁶⁵ kohtumäärusega halduskohtumenetlusse. Kulud tekivad seoses menetlusõiguste kasutamise ja menetluskohustuste täitmisega kohtuistungile eelneva menetluse vältel ning haldusasja kohtulikul läbivaatamisel. Õigusabikulude puhul mängib rolli seegi, kui kolmanda isiku esindaja on teda samasisulisel arutelul varem esindanud, millest tulenevalt on esindaja kogu kaebust puudutava taustinformatsiooniga ja õigusnormidega varasemast tuttav ning eraldi mahukat tööd taustainformatsiooni ja õigusnormidega tutvumiseks ei olnud vaja teha. Eelneva tõttu pidas kohus mõistlikuks ja vajalikuks kuluks antud asjas välja mõista kolmandale isikule 15 200 krooni nõutud 25 222,50 kroonist.⁶⁶

Väga oluline on menetluskulude tekkimise aeg nendes haldusasjades, mille menetlus algas enne 01.09.2006. a. Seda kahel põhjusel. Esiteks, enne 01.09.2006 ei pidanud

⁶⁴ 3-3-1-33-09 – RTIII, 14.05.2009, 24, 179.

⁶⁵ Kaasamisest on kirjutatud käesolevas töös lk 7-8.

⁶⁶ Tallinna Halduskohus haldusasi nr 3-08-50.

kaebaja kaebuse esitamisel ette nägema võimalust kolmanda isiku menetluskulude hüvitamise kohustuse tekkimiseks.⁶⁷ Selline seisukoht on ajendatud kohtumenetlusõiguse üldisest põhimõttest, mille kohaselt tuleb menetlusele rakendada selle läbiviimise ajal kehtivat regulatsiooni. Teiseks, menetluskulude jaotamisel peab kohus arvesse võtma, kui suur osa kolmanda isiku poolt nõutavatest menetluskuludest on kantud enne 01.09.2006. aastat.⁶⁸ Enne märgitud kuupäeva kantud kolmanda isiku kulud jäävad üldjuhul tema enda kanda. Töö uurivas osas analüüsitud lahendites, milles menetlus algas enne 01.09.2006. a, arvestas kohus alati asjaoluga, kui suures summas on kolmas isik kandnud menetluskulusid enne nimetatud kuupäeva ehk aega, mil seadus veel ei võimaldanud halduskohtumenetluses kolmanda isiku menetluskulusid poolelt välja mõista.

Lisaks töö alapeatükkides 3.3.1.-3.3.5. kirjeldatud kriteeriumidele võib kohus menetluskulude väljamõistmisel võtta arvesse menetlusosalise pahatahtlikkust, vaidlusaluse õigusküsimuse erilist tähendust õiguskorras ja muid kaalukaid ja erandlikke asjaolusid.⁶⁹ Arvestada tuleb ka PS-s sätestatud kaebeõigusega: menetluskulude kandmise risk ei tohi olla nii suur, et see sunniks ka tegelikult oma õigustes või vabadustes kahjustatud isikut loobuma kohtusse pöördumisest.⁷⁰ Seega jääb põhiseadusliku kaebeõiguse tagamisel paratamatult kõlama vastuolu. Ühtepidi on õiglane, et kaebuse esitaja peab kohtusse pöördumisel olema valmis kandma nii vastustaja kui ka kolmanda isiku menetluskulud. Teisalt võib see aga pärssida tema tahet kohtusse pöörduda ning siis ei saaks väita, et kohtusse pöördumine kui põhiõigus on tingimusteta tagatud.

⁶⁷ 3-3-1-12-07 – RTIII, 07.05.2007, 18, 152.

⁶⁸ Riigikohtu halduskollegiumi 19. aprilli 2007. a otsus haldusajajas nr 3-3-1-12-07.

⁶⁹ 3-3-1-24-07 - RTIII, 29.06.2007, 27, 226.

⁷⁰ PS § 15 lg 1.

KOKKUVÕTE

Käesolevas lõputöös uuriti kolmanda isiku menetluskulusid halduskohtumenetluses. Uurimuse eesmärgiks oli selgitada välja, kas kolmandad isikud kasutavad oma õigust taotleda menetluskulude hüvitamist, samuti, millise määral on kohus 01.09.2006 jõustunud sätet praktikas kohaldanud. Esimese astme kohtu lahendeid uurides selgus, et kolmandad isikud ei ole vastavat õigust aktiivselt kasutanud, kuna kulude väljamõistmist taotleti veidi vähem kui pooltes haldusasjades, kus ta kaasatud isikuna osales. Uuringus käsitletud lahenditest nähtus selgelt, et menetluskulude jaotamisel ja väljamõistmisel on põhilisteks argumentideks menetluskulude reaalne kandmine konkreetses haldusasjas ning kulude põhjendatus. Kui kulude hüvitamist taotleb kolmas isik suudab kohtule seda kahte fakti tõendada ning tema poole vastaspool peab kandma kulud, siis kohus ka kolmandale isikule kulud välja mõistab.

Uurimuses tuvastatud probleemide lahendamiseks teeb autor 2 ettepanekut HKMS-i täiendamiseks:

1. Kaebeseeme muutmise tulemusel vaidlusega puutumuse kaotanud kolmas isik võib menetluskulude hüvitamise eesmärgil jätkata menetluses osalemist. See oleks ühtlasi juhis sellises olukorras õigeaks tegutsemiseks: kolmas isik ei taotleks mõtlematult kohe peale kaebuse muutmist enese menetlusest väljaarvamist.
2. Kolmanda isiku menetluse kaasamise määruses muuhulgas määratleb kohus poole, kelle poolel kolmas isik menetluses osaleb. See välistaks kolmanda isiku laveerimise mõlema poole vahel eesmärgiga lõpus asuda selle poole, kelle kaudu on võimalik taotleda enda kulude vastaspoolelt väljamõistmist.

Lisaks eelnevale toob autor välja 4 kriteeriumi, mida kohus menetluskulude jaotamisel lahendis võiks kajastada:

- 1) kohtuvaidluse keerukus või lihtsus;
- 2) haldusaja arutamise maht (kirjalik menetlus või asja arutamine kohtuistungitel, sisuliseks tööks kulunud aeg);
- 3) menetluskulude kandmise reaalsus;
- 4) menetluskulude vajalikkus.

Kui need asjaolud on lahenemis kirjeldatud, on menetluskulude väljamõistmine, väljamõistmata jätmise või väiksemas mahus väljamõistmine veenvalt põhjendatud.

HKMSi täiendavate ettepanekutega arvestamine peaks aitama muuta halduskohtumenetluse võimalikku tulemust kolmanda isiku suhtes õiglasemaks. Kohtulahendis eelolevad kriteeriumide kajastamine peaks aitama muuta menetluskulude väljamõistmise praktikad ühtlasemaks.

SUMMARY

The subject of the current diploma paper is „Legal costs of a third party in an administrative court procedure“. Paper is focused on the division and bearing of legal costs when a third party is involved.

Actuality of the subject derives from the fact that third party's legal costs were firstly enacted in the Administrative Court Procedure Act on 1 of September 2006. Therefore it was reasonable to carry out survey based on first instance court decisions to examine:

- 1) if third party's have realised their right having legal costs reimbursed;
- 2) how the mentioned regulation has applied in court's practice.

Legal costs of third persons in an administrative court procedure are analysed through different aspects: procedural rules and principals, problems arisen during proceeding.

The survey proved that third person is not as active as he could be when demanding reimbursement: less than half of them actually did it. If third party proves his legal costs beared in the case and costs are reasonable, court will charge the fees for third party's benefit in most cases.

In the end, suggestion for completion of Administrative Court Procedure Act was made.

The keywords of the diploma paper are: third party, legal costs, administrative court procedure.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Eesti Vabariigi Põhiseadus. 28. juuni 1992. RT I 1992, 26, 349.
Halduskohtumenetluse seadustik. 25. veebruar 1999. RT I 1999, 31, 425.
- Halduskohtumenetluse seadustiku ja sellega seonduvate seaduste muutmise seadus.
14. juuni 2006. RT I 06.07.2006.
- Kergandberg, E. & Kangur, A. & Lind, S. & Saaremäel-Stoilov, K. & Saarmets, V.
2008. Kohtumenetlus. Tallinn: Kirjastus Juura.
- Merusk, K. 1998. Halduskohtumenetluse seadustiku eelnõu olulisematest
muudatustest menetluses. – *Jurisprudents* nr 10, lk 525.
- Paulus, C.-P. 2002. Tsiviilprotsessiõigus: Kohtuotsuse tegemise menetlus ja
sundtäitmine. Tallinn: Kirjastus Juura.
- Pilving, I. 2001. Riigikohtu 2001. aasta praktika haldusmenetluse valdkonnas, lk 4.
- Pilving, I. 2008. Koolitusmaterjal: Halduskohtumenetluse aktuaalprobleeme. Tallinn:
SA Eesti Õiguskeskus.
- Punison, B. Kolmandad isikud protsessis.
<http://www.lc.ee/> 30.03.2009
- Pärsimägi, A. 2005. Menetluskulud, lk 1.
- Riigikohtu halduskolleegiumi määrus nr 3-3-1-36-99.1. november 1999. RTIII,
22.11.1999, 28, 259.
- Riigikohtu halduskolleegiumi otsus haldusasjas nr 3-3-1-29-00. 16. juuni 2000. RTIII,
07.07.2000, 17, 182.
- Riigikohtu halduskolleegiumi otsus nr 3-3-1-4-01. 6. märts 2001. RTIII, 30.03.2001,
8, 88.
- Riigikohtu halduskolleegiumi määrus haldusasjas nr 3-3-1-16-02. 4. märts 2002.
- Riigikohtu halduskolleegiumi otsus nr 3-3-3-1-04. 26 jaanuar 2004. RTIII,
20.02.2004, 5, 46.
- Riigikohtu halduskolleegiumi otsus haldusasjas nr 3-3-1-55-00. 24. november 2005.
RTIII, 13.12.2005, 42, 415.
- Riigikohtu halduskolleegiumi määrus haldusasjas nr 3-3-1-70-05. 30. november 2005.
RTIII, 13.12.2005, 42, 418.

Riigikohtu halduskolleegiumi otsus haldusasjas nr 3-3-1-12-07. 19. aprill 2007. RTIII, 07.05.2007, 18, 152.

Riigikohtu halduskolleegiumi otsus nr 3-3-1-25-07. 6. juuni 2007. RTIII, 28.06.2007, 26, 222.

Riigikohtu halduskolleegiumi lahend haldusasjas nr 3-3-1-24-07. 19. juuni 2007. RTIII, 29.06.2007, 27, 226.

Riigikohtu halduskolleegiumi otsus haldusasjas nr 3-3-2-1-08. 29. september 2008. RTIII, 23.10.2008, 39, 262.

Riigikohtu halduskolleegiumi otsus nr 3-3-2-1-08. 23. oktoober 2008. RT III 39, 262.

Riigikohtu halduskolleegiumi otsus haldusasjas nr 3-3-1-62-08. 14. jaanuar 2009. RTIII, 28.01.2009, 4, 25.

Riigikohtu halduskolleegiumi määrus haldusasjas nr 3-3-1-33-09. 30. aprill 2009. RTIII, 14.05.2009, 24, 179 .

Riigikohtu halduskolleegiumi määrus haldusasjas nr 3-3-1-92-06.

Riigi õigusabi seadus. 28.juuni 2004. RT I 2004, 56, 403.

Saarmets, V. & Siigur, K. 2007. Halduskohtumenetluse seadustiku muudatused ja mõnda, mis seal sees leida on. – *MaksuMaksja*, 2, lk 35-36.

Tallinna Halduskohtu 10. aprilli 2007. a määrus haldusasjas nr 3-05-1087.

Tallinna Halduskohtu 26. oktoobri 2007. a otsus haldusasjas nr 3-05-1319.

Tallinna Halduskohtu 7. detsembri 2007. a määrus haldusasjas nr 3-07-1185.

Tallinna Halduskohtu 13. märtsi 2008. a lahend haldusasjas nr 3-07-2599.

Tallinna Halduskohus haldusasi nr 3-08-64.

Tallinna Halduskohus haldusasi nr 3-05-384.

Tallinna Halduskohtu lahend nr 3-06-1156.

Tallinna Halduskohtu 30. juuni 2008. a määrus haldusasjas nr 3-08-142.

Tallinna Halduskohtu 4. novembri 2008. a määrus haldusasjas nr 3-08-1792.

Tallinna Halduskohtu 14. novembri 2008. a otsus haldusasjas nr 3-08-50.

Tallinna Halduskohtu 3. detsembri 2008. a määrus haldusasjas nr 3-05-707.

Tallinna Halduskohtu lahend nr 3-06-1156.

Tallinna Ringkonnakohtu 19.11.2007. a määrus nr 3-06-1131.

Tallinna Ringkonnakohtu 8. detsembri 2008. a määrus haldusasjas nr 3-05-384.

Tallinna Ringkonnakohus haldusasi nr 2-3/847/04.

Tallinna Ringkonnakohus haldusasi nr 2-3/552/04.

Tallinna Ringkonnakohus haldusasi nr 3/1083/04.

Tsiviilkohtumenetluse seadustik. 20. aprill 2005. RT I 2005, 26, 197.

Õigusabikulude hüvitamine menetluse lõpetamisel, lk 1.